

БІРЖІ ЯК СКЛADOVA ТРАНСАКЦІЙНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядаються сутність транзакційного сектора економіки, а також визначається місце біржі в його складі.

Розвиток ринкових відносин сприяє неминучому розширенню масштабів сфери обігу. Поглиблення поділу праці, що сприяє збільшенню виробництва, одночасно підвищує витрати, пов'язані з обміном, оцінкою якості, вимірами параметрів предметів обміну, контролем над персоналом тощо. Саме тому розширення масштабів обміну неминуче призводить до зростання абсолютної величини транзакційних витрат, від яких залежить ефективність взаємовідносин між суб'єктами господарської системи (економічними агентами) в процесі їхньої господарської діяльності. Звідси випливає нагальна потреба розгляду питання ролі і значення транзакційних витрат у сучасній економіці.

На жаль, значна частка транзакційних витрат не підлягає прямому вимірюванню, тому що носить неформальний характер і не відображається у звітах та угодах. Саме тому пропонуємо транзакційні витрати національної економіки визначати за розміром транзакційного сектора економіки, до складу якого доцільно включити оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність; тимчасове розміщування й організацію харчування; інформацію та телекомунікації; фінансову та страхову діяльність; операції з нерухомим майном; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; державне управління й оборону; обов'язкове соціальне страхування.

Як свідчить аналіз, в економіці України в цілому за 2012-2016 рр. транзакційний сектор економіки зріс на 343,5 млрд. грн. (або на 57,2%) і

становив 943,7 млрд. грн. Його частка у ВВП у 2016 р. становила 39,6%, що на 3,2 в.п. менше, ніж в 2012 р.

Аналіз структури трансакційного сектору економіки України свідчить про те, що найбільшою питомою вагою характеризується оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (39,7% у 2016 р.), найменшою питомою вагою відповідно тимчасове розміщування й організація харчування (1,9%), а також діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (3,7%).

Вважаємо, що одними з важливіших інститутів трансакційного сектору економіки є біржі, функціонування яких дозволяє встановлювати відсутні зв'язки, економити час економічних агентів на пошук необхідних контрагентів та обговорення умов здійснення трансакцій, збільшувати їхню частоту та різноманітність. Недостатній розмір частки трансакційного сектору в структурі ВВП може свідчити про глибоку економічну кризу та наявність деструктивних зрушень в економіці.

Отже, трансакційні витрати доцільно розглядати як наслідок взаємодії підприємств з іншими суб'єктами інституційного середовища. Для ефективного управління ними пропонується оцінка трансакційних витрат національної економіки через суму відповідних валових доданих вартостей сфер діяльності трансакційного сектору.

Вважаємо, що розвиток трансакційного сектору повинен позитивно впливати на розмір ВВП, на стан економіки регіонів і країни в цілому через стимулювання інтенсивного зростання кількості зв'язків, відносин, взаємодій і угод, що супроводжується підвищенням загальних трансакційних витрат. В той же час збільшення до певних меж трансакційних витрат як окремих підприємств, так і галузей у цілому стимулює їх розвиток, сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Перспективами подальших досліджень є пошук факторів, що впливають на ефективність функціонування трансакційного сектору економіки та відповідно знижують трансакційні витрати.